

**MÈTODE MULTINIVELL PER PROMOURE
LA PROSOCIALITAT A L'ESCOLA.
CONTRIBUCIÓ A LA FORMACIÓ EN RSU**
MÉTODO MULTINIVEL PARA PROMOVER
LA PROSOCIALIDAD EN LA ESCUELA.
CONTRIBUCIÓN A LA FORMACIÓ EN RSU
*A MULTILEVEL METHOD FOR THE PROMOTION
OF PROSOCIALITY AT SCHOOL.
CONTRIBUTION TO TRAIN IN RSU*

*A. Velasco**

DOI: 10.7203/anuari.psicologia.19.2.221

Resum

La prosocialitat es refereix a les accions socialment beneficioses, que impliquen conducta, emocions i raonament. Ací es proposa un mètode per a dur a terme una intervenció a centres educatius per a la seua promoció mitjançant una estratègia multinivell o cadena de favors. Antecedents: encara que no hi ha un antecedent específic del mètode proposat, hi ha estudis sobre la promoció de la prosocialitat a l'escola, centrats en la conducta, les emocions o els raonaments, i el principal antecedent és el mètode d'intervenció prosocial de Robert Roche (Escotorin i Roche, 2011; Roche, 1999, 1997; Romersi, Martínez-Fernández i Roche, 2011), de la Universitat Autònoma de Barcelona, Espanya. Mètode: hi integra el següent: propòsit, objectius, aplicabilitat, població i mostra, disseny d'investigació, inclosos exemplars dels instruments; la investigació que això implica és d'enfocament mixt, amb disseny quasiexperimental, amb almenys dos grups d'estudiants. Resultats esperables: 1. Coneixement dels tipus de conducta, raonament i emocions prosocials dels estudiants, abans, durant i després de la intervenció. 2. Comparació de la conducta, el raonament i les emocions prosocials per als grups experimentals i de control. 3. Èxits que poden ser altament beneficiosos pel que fa a cooperació, comprensió interpersonal, empatia i variables similars.

* Vector Consultoria, Estado Táchira, Venezuela. Adreça electrònica: <antoniovelcas@gmail.com>.

Conclusió: el mètode proposat permet monitorar de manera senzilla l'evolució i els efectes de la prosocialitat en la institució escolar. S'espera que el mètode sigui útil per a docents d'aula, supervisors i directores, així com per a estudiants de pre i postgrau en ciències socials.

Paraules clau: conducta prosocial, emocions prosocials, intervenció escolar, prosocialitat, raonament prosocial.

Resumen

La prosocialidad se refiere a las acciones socialmente beneficiosas, implicando conducta, emociones y razonamiento, y aquí se propone un método para llevar a cabo una intervención en centros educativos para su promoción mediante una estrategia multinivel o cadena de favores. Antecedentes: aunque no existe un antecedente específico del método propuesto, existen estudios acerca de la promoción de la prosocialidad en la escuela, centrados en la conducta, las emociones o los razonamientos, y el principal antecedente es el método de intervención prosocial de Robert Roche (Escotorín y Roche, 2011; Roche, 1999, 1997; Romersi, Martínez-Fernández y Roche, 2011), de la Universidad Autónoma de Barcelona, España. Método: se integra lo siguiente: propósito, objetivos, aplicabilidad, población y muestra, fundamentación teórica y diseño de investigación, incluyendo ejemplares de los instrumentos; la investigación que esto implica es de enfoque mixto, con diseño cuasi-experimental, con al menos dos grupos de estudiantes. Resultados esperables: 1. conocimiento de los tipos de conducta, razonamiento y emociones prosociales de los estudiantes, antes, durante y después de la intervención, 2. comparación de la conducta, el razonamiento y las emociones prosociales para los grupos experimental y de control y 3. logros que pueden ser altamente beneficiosos en cuanto a cooperación, comprensión interpersonal, empatía y variables similares. Conclusión: el método propuesto permite monitorizar de manera sencilla la evolución y efectos de la prosocialidad en la institución escolar; se espera que el método resulte de utilidad para docentes de aula, supervisores y directores, así como para estudiantes de pre y postgrado en Ciencias sociales.

Palabras clave: conducta prosocial, emociones prosociales, intervención escolar, prosocialidad, razonamiento prosocial.

Abstract

The prosociality refers to socially beneficial actions, involving behavior, emotions and reasoning, and here is proposed a method to carry out an intervention in educational centers for its promotion through a multilevel strategy or chain of favors. Background: although there is no specific antecedent of the proposed method, there are studies about the promotion of prosociality in school, focused on behavior, emotions or reasoning, and the main antecedent is the method of prosocial intervention by Robert Roche (Escotorín and Roche, 2011, Roche, 1999, 1997, Romersi, Martínez-Fernández and Roche,

2011), of the Autonomous University of Barcelona, Spain. Method: the following is integrated: purpose, objectives, applicability, population and sample, research design, and copies of the instruments; The research that this implies is a mixed approach, with a quasi-experimental design, with at least two groups of students. Expected results: 1. knowledge of the types of conduct, reasoning and prosocial emotions of the students, before, during and after the intervention, 2. comparison of the behavior, reasoning and prosocial emotions for the experimental and control groups and 3. achievements that can be highly beneficial in terms of cooperation, interpersonal understanding, empathy and similar variables. Conclusion: the proposed method allows to monitor in a simple way the evolution and effects of prosociality in the school institution; The method is expected to be useful for classroom teachers, supervisors and principals, as well as for undergraduate and graduate students in social sciences.

Keywords: Prosociality, Prosocial behavior, Prosocial emotions, Prosocial reasoning, School intervention.

Plantejament

En l'àmbit cultural, la prosocialitat pot ser entesa, *grosso modo*, com l'oposat a l'antisocialitat, i això permet apreciar de manera senzilla la seua importància en una època convulsa com la present, caracteritzada per agressions i accions socialment perjudicials en diferents països i contextos culturals, molt especialment a l'escola (Cirera i Esquerre, 2016). S'han proposat diversos programes per promoure la cooperació escolar i la pau a l'escola (programes recents en: García, Jiménez, Muñoz, Monjas, Suredai altres, 2013; Martí-Vilar, Martí, Llinares i Córdoba, 2015; Lewis, Bavarian, Snyder, Acock, Dayet i altres, 2012; Romersi, Martínez-Fernández i Roche, 2011; Vallés, 2013; Ingoldsby, Shelleby, Lane, Shaw, Dishion i Wilson, 2013), però no se n'ha presentat cap que aprofite l'estratègia d'acció multinivell –a diversos nivells d'agregació social–; per això, en aquest treball es proposa un mètode senzill i pràctic per a la investigació i la intervenció en prosocialitat en centres educatius mitjançant una cadena de favors –CdF–, a fi de monitorar-nel'evolució i els efectes.

Metodologia de la proposta d'intervenció

Ací es proposa crear –i s'exposa el mètode respectiu– una cadena de prosocialitat a l'escola, la qual, fins a on arriba la nostra informació, encara no s'ha dut a terme en una institució real a cap país, ja que no s'han trobat antecedents del mètode proposat en la literatura especialitzada. Ací es presenta un proce-

diment per a l'execució d'una CdF en el context escolar, ja que aquest resulta altament apropiat per a la intervenció en prosocialitat. El mètode proposat integra els aspectes següents: propòsit, objectius, aplicabilitat, població i mostra, fonamentació teòrica del mètode i mètode de la investigació, i s'especifica detalladament tot el que relacional'enfocament, disseny d'investigació, instruments i eines, variables i indicadors, cinefòrum, elements bàsics del protocol i aspectes addicionals.

S'ha preparat una sèrie d'instruments que presenta facilitat d'ús, elaborada pensant la o el docent, qui els podrà fer servir sense afectar el seu treball. Finalment, se sol·licita a qui desitge aplicar el mètode proposat que es pose en contacte amb l'autor a fi de cooperar, compartir informació, crear progressivament una base de dades sobre el tema i poder realitzar comparacions. En aquest sentit, és important procurar mantindre el disseny dels instruments. En aquest article, a causa de l'espai disponible, només es presenten els instruments i el mètode proposat.

Objectius

L'objectiu general del mètode dissenyat és promoure la prosocialitat entre estudiants mitjançant l'enfocament multinivell. I els objectius específics del mètode són: 1. Diagnosticar els efectes que té sobre la prosocialitat estudiantil una tasca extracàtedra de prosocialitat basada en l'enfocament multinivell. 2. Analitzar la conducta, el raonament i les emocions prosocials de què informen els estudiants abans de la intervenció. 3. Caracteritzar la conducta, el raonament i les emocions prosocials de què informen els estudiants durant la intervenció. 4. Establir la conducta, el raonament i les emocions prosocials de què informen els estudiants després de la intervenció.

Metodologia

Propòsit: Consisteix en la utilització d'un esquema multinivell per incrementar la prosocialitat estudiantil i millorar la convivència escolar.

Aplicabilitat: el mètode dissenyat és aplicable, amb modificacions, en qualsevol nivell del sistema escolar, des de l'escola bàsica fins al doctorat, encara que potser resulte més necessari i fructífer en el nivell d'ensenyament secundari (Lorente, Martí-Vilar i Puchol, 2015; Martí-Vilar i Palma, 2008-2009); així mateix, amb les transformacions pertinents, pot ser aplicable fins i tot en comunitats locals.

Població i mostres: La població d'intervenció, o executors del projecte, poden ser docents d'aula que desitgen promoure la prosocialitat entre els seus

estudiants, així com directors o coordinadors, supervisors escolars i estudiants de pre o postgrau de qualsevol nivell, que desitgen dur a terme investigació en l'àmbit de la prosocialitat escolar o estudiantil. Al seu torn, la població que és objectiu de la investigació són estudiants del centre escolar o de les institucions seleccionades, mentre que la mostra està constituïda pels estudiants que componen el grup experimental (Gx) i el grup de control (Gc).

Els criteris de selecció mostral poden variar segons les necessitats: així, per executar el projecte en una sola escola, es pot prendre una secció o l'aula d'un any específic com a Gx, i una altra secció equivalent com a Gc, però per al treball en més d'una escola, es poden prendre diverses seccions d'un any donat com a grups experimentals (Gx₁, ...Gx_n) i les seues seccions equivalents com a controls (Gc₁, ...Gc_n). En tot cas, és recomanable que es treballi amb grups intactes, ja que dividir o reorganitzar els estudiants afectaria el desenvolupament de les seues activitats escolars i seria contraproduent.

S'ha de mantindre l'anonimat dels subjectes d'investigació; en aquest sentit, a cada estudiant dels grups experimental i de control se li pot assignar un codi, de la manera següent: [Inicials del nom/edat/sexe/escola/grup]; així per exemple: JR12M5Gx, significaria: JR, 12 anys, sexe masculí, escola 5, grup experimental, mentre que AV13F5Gc significaria: AV, 13 anys d'edat, sexe femení, escola 5, grup control.

Els grups experimentals i de control es distribueixen de la manera següent: el Gx s'ha de compondre d'estudiants d'un o més anys escolars, en una o diverses escoles. S'ha d'acordar amb els docents d'aula tot allò que és necessari per a treballar amb els xiquets, és a dir, el temps que la investigació ocuparà dins l'escola. Les raons per seleccionar un grup com a Gx són dos: que pertanyen a una comunitat on hagen ocorregut esdeveniments antisocials i que la seua proximitat física facilite l'execució del tractament experimental. Per la seua banda, el Gc ha d'estar conformat per la resta d'estudiants, d'aquell any escolar, del' escola o escoles seleccionades.

I, pel que fa a la població receptora de les accions prosocials, poden ser estudiants d'aquesta institució o membres de la comunitat local. Com a condicions per a la seua inclusió, han de complir amb els criteris següents:

Criteris d'inclusió: que es tracte preferiblement d'estudiants d'aquesta escola. Que el receptor es comprometa a continuar amb la CdF. Que siguin preferiblement estudiants majors de 12 anys, a fi que estiguen en capacitat de continuar amb la CdF fóra de l'escola. I criteris d'exclusió: subjectes que ja hagen sigut objecte d'una altra acció prosocial dins de l'execució del projecte. Subjectes que no es comprometen a continuar amb la CdF. Els parents més propers (pare, mare, germans i avis).

Enfocament i disseny d'investigació

Per a l'execució del projecte es proposa un enfocament mixt per tal que s'analitzen diverses facetes de la realitat escolar de manera qualitativa i quantitativa. El disseny d'investigació que se suggereix es mostra en la figura 1, on la lletra R ratllada indica que es tracta de grups intactes, no seleccionats a l'atzar, com és l'usual en la investigació en educació. Al seu torn, Gx i Gc es refereixen als grups experimentals i de control, respectivament.

ENTREVISTA DOCENT	MOSTRES	CINEFÒRUM	PRETEST	TRACTAMENT EXPERIMENTAL	POSTTEST
•	R Gx	•	•	Execució d'una cadena de favors	•
	R Gc	•	•	—	•

Figura 1. *Disseny i procés de la investigació per a l'execució del projecte.*

Font: Elaboració pròpia.

Instruments i eines, denominació i suggeriments de calibratge

Instrument 1

Format d'entrevista al docent. Validesa i confiabilitat: no requereix validació, ja que no està fet per mesurar variables psicològiques, sinó per recollir opinions del docent, en la seua secció qualitativa; quant a la secció quantitativa, s'ha de fer servir només per a arreplegar les dades sobre rendiment escolar de cada estudiant. Procediment: el docent és entrevistat sobre la prosocialitat dels seus estudiants i després s'omple una plantilla amb les dades de rendiment escolar de cada subjecte.

Instrument 2

Fitxa de relat autobiogràfic. Validesa i confiabilitat: no requereix validació, ja que no està fet per a mesurar variables psicològiques directament, sinó per a recol·lectar una narració. Procediment: el subjecte ha d'emplenar un full de descripció amb un relat sobre una experiència personal en prosocialitat.

Instrument 3

Fitxa d'autoinforme d'acció prosocial. Validesa i confiabilitat: es pot sotmetre a validació, i executar una prova pilot per determinar-ne la confiabilitat. Procediment: se subministra al subjecte un full de descripció que ha d'omplir

–en presència de l’investigador o la investigadora– pera cadascuna deles tres –o més– accions prosocials.

Instrument 4

Fitxa d’observació no participant de la prosocialitat escolar. Validesa i confiabilitat: es pot sotmetre a validació de jutges i executar-se’n una prova pilot per a determinar la seua confiabilitat. Procediment: l’observador ha d’omplir la fitxa d’observació, d’acord amb les categories de conducta, raonament i emocions prosocials.

Com a eines de treball, a més dels instruments indicats, s’hauria de fer servir altres elements, que no són usats per a la recollida de dades, sinó com a eines de suport a la investigació: 1. Protocol d’investigació, 2. Pel·lícula *Cadena de favors* –per al cinefòrum–, 3. Full de control de cada estudiant del Gx, 4. Llibre de codis. I com a eines opcionals: 5. Volant informatiu per a la direcció del centre i els docents, i 6. Càmera filmadora –per al cinefòrum i l’observació–.

Variables

S’utilitzarà una variable independent, la tasca escolar en prosocialitat, mesurada en dos nivells: amb tasca o sense (pera, respectivament, Gx i Gc). Es mesuraran tres variables dependents: conducta prosocial, raonament prosocial i emocions prosocials de l’estudiant. Com a variables intervinents es faran servir el rendiment escolar, el sexe de l’estudiant i l’edat de l’estudiant. Tot això es detalla en la figura 2.

Amb tots dos grups s’utilitzarà una pel·lícula que ha de complir les funcions següents: 1. Servir d’element generador d’interés en els estudiants. 2. Servir d’element informatiu que contextualitze sobre la qüestió que es tractarà. 3. Presentar un model de rol de característiques similars a les del públic escolar, és a dir, el protagonista de la pel·lícula. 4. Ser element captador d’atenció. 5. Funcionar com a disparador de processos de pensament, emocions i conducta relacionats amb la prosocialitat. 6. Presentar el projecte d’intervenció als subjectes. 7. Funcionar com a factor equiparador dels grups.

Es pot utilitzar opcionalment una guia per a la discussió dirigida de la pel·lícula per part del o la docent, que es podria compondre dels punts següents: 1. Realisme de la història. 2. Opinions sobre els personatges centrals de la pel·lícula. 3. Factibilitat de l’execució d’una CdF en l’escola. 4. La prosocialitat com a fenomen social. Així mateix, opcionalment es podria subministrar després al Gx un full d’instruccions per a l’execució de les seues activitats.

VARIABLES	TIPUS DE VARIABLE	ESCALES DE MESURA	INSTRUMENTS	ÍTEMS
Var. independent: Tasca escolar en prosocialitat	Nominal	1 = Sense tasca 2 = Amb tasca	—	—
Var. dependent 1: Conducta prosocial	Nominal	1 = Servei i/o ajuda 2 = Compartir 3 = Suport i consol 4 = Escoltar 5 = Solidaritat	Fitxa d'acció prosocial Fitxa d'observació	12, 13 14, 15, 16 1, 2, 3, 4, 5
Var. dependent 2: Raonament prosocial	Ordinal	1 = Sobre necessitats pròpies 2 = Sobre necessitats de l'altre 3 = Aconseguir aprovació dels altres o fer el que els altres fan 4 = Com se sentia l'altra persona i com se sentiria l'actor en el seu lloc 5 = Sobre valors sobre el tracte als altres	Fitxa d'acció prosocial Fitxa d'observació	17, 18, 19, 20, 21 6, 7, 8, 9, 10
Var. dependent 3: Emocions prosocials	Nominal	1 = Pau 2 = Confiança 3 = Afecte 4 = Orgull 5 = Alegria 6 = Ansietat 7 = Antipatia 8 = Enveja 10 = Culpa 11 = Ira 12 = Cap	Fitxa d'acció prosocial Fitxa d'observació	22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21
Var. intervinent 1: Sexe	Nominal	1 = Masculí 2 = Femení	Tots	Diversos
Var. intervinent 2: Edat	De raó	<i>n</i> Anys	Tots	Diversos
Var. intervinent 3: Rendiment escolar	D'interval	0 a 20 punts*	Fitxa d'entrevista al docent	1
* O l'escala que corresponga, segons el sistema i nivell educatiu.				

Figura 2. *Variables considerades per al projecte proposat d'intervenció educativa en prosocialitat. Font: Elaboració pròpia.*

Elements bàsics del protocol d'investigació

Procediment per a la recollida de dades (treball de camp)

En primer lloc, cal obtenir l'autorització de la direcció del o dels centres educatius. Això usualment requereix una entrevista prèvia amb la direcció, i posteriorment el lliurament d'una sol·licitud formal. Després d'obtenir el permís escrit de la direcció escolar, cal realitzar una entrevista amb els docents de

l'any escolar seleccionat –instrument 1– a fi de: preparar el pla de treball, determinar quins són els estudiants més i menys prosocials en cada grup i conèixer les característiques de funcionament de la institució i el disseny curricular, tot això per establir els paràmetres per preparar el mostreig observacional.

Una vegada haurem elaborat el pla de treball, cal que el discutim amb els docents involucrats per tal d'obtenir la seua aprovació i coordinar l'execució de les activitats i responsabilitats. Després cal preparar i posar a prova el llibre de codis. Posteriorment, s'ha de dur a terme la validació i l'anàlisi de confiabilitat dels instruments 3 i 4, si es considera necessari. Si no es fa, caldrà indicar-ho en l'informe final del projecte.

Després s'ha de procedir a reproduir els instruments, de la manera següent: instrument 1, fitxa d'entrevista docent, 2 pàgines, 1 còpia per cada docent –cada grup Gx i Gc–. Instrument 2: fitxa d'acció prosocial, 4 pàgines, 1 còpia per cada estudiant membre del Gx; posteriorment, si cal, se'n poden reproduir d'adicionals. Instrument 3: fitxa d'observació, 2 pàgines, 1 còpia per cada sessió d'observació que es planifiqui. Instrument 4: fitxa per a relat autobiogràfic, 2 pàgines, 2 còpies per a cada estudiant del Gx. Targeta de control de l'estudiant: 1 pàgina, 1 còpia per cada estudiant del Gx

Després es fa el cinefòrum didàctic amb els estudiants dels dos grups. Com a pretest, s'ha d'analitzar la prosocialitat dels individus components dels dos grups –experimental i control– mitjançant una mostra d'escriptura autobiogràfica sobre prosocialitat –instrument 2–. Aquestes dades permetran conèixer el raonament prosocial inicial dels membres de tots dos grups, la seua conducta prosocial i les seues emocions prosocials.

Com a intervenció experimental –test–, el Gx ha d'executar una activitat extracurricular consistent en una CdF, mentre que el Gc no la farà. S'ha de concedir a cada estudiant del Gx un termini inicial de tres setmanes per executar la seua tasca d'acció prosocial. Si l'estudiant ho desitja, pot executar accions prosocials a altres subjectes addicionalment, de manera opcional, encara que el mínim requerit és només de tres subjectes. El docent d'aula ha d'evitar tractar la qüestió de la prosocialitat a l'aula de classe, a fi de no afectar el disseny de la investigació.

S'ha d'efectuar observació no participant de la prosocialitat del grup durant activitats de classe i durant el temps d'esbarjo –instrument 4–. Es recomana efectuar almenys una sessió d'observació cada setmana que transcórrega entre el pretest i el posttest. Idealment, hauria d'haver-hi almenys dos observadors, però això no és indispensable. Si només hi ha un observador, es recomana incrementar el nombre de sessions d'observació setmanal.

A fi de controlar el desenvolupament dels fets, s'ha de fer el següent: 1. Si més no en tres oportunitats –una per cada acció prosocial executada–, l'estudiant del Gx ha d'omplir, en presència del docent, la fitxa d'acció proso-

cial –instrument 3–, a la qual cosa ha de dedicar uns 15 minuts del seu temps. 2. L'investigador ha de portar una fitxa de control de l'estudiant, la qual permetrà el maneig de la informació sobre el desenvolupament de les seues activitats al llarg del projecte.

Com a posttest, s'ha d'analitzar novament la prosocialitat dels individus components de tots dos grups –experimental i control– mitjançant una nova mostra d'escriptura autobiogràfica sobre prosocialitat –instrument 2–. Aquestes dades permetran conèixer els possibles efectes de la intervenció sobre raonament prosocial, conducta prosocial i emocions prosocials per al Gx, en comparació amb el Gc.

Directrius per a l'anàlisi de dades

Instrument 1

Aplicar anàlisi de contingut qualitatiu o quantitatiu, o tots dos, de l'entrevista, i les dades sobre rendiment escolar serviran per a una posterior anàlisi quantitativa en relació amb les altres variables.

Instrument 2

Aplicar anàlisi de contingut quant a conductes, raonaments i emocions prosocials. Les dades seran manejades quantitativament mitjançant un esquema d'anàlisi del discurs escrit que assigne codis a les categories de conducta, raonament i emocions, i qualitativament mitjançant la interpretació del relat.

Instrument 3

Aplicar anàlisi quantitativa de conductes, raonaments i emocions prosocials. L'instrument genera dades bàsicament quantitatives sobre les diferents categories de conducta, raonament i emocions, i presenta una secció en què el subjecte descriu la seua experiència prosocial, la qual cosa serveix per a validar internament les dades.

Instrument 4

Aplicar anàlisi quantitativa de conductes, raonaments i emocions prosocials. L'instrument genera dades bàsicament quantitatives sobre les diferents categories de conducta, raonament i emocions, i presenta una secció en què l'observador valora qualitativament la prosocial escolar observada, la qual cosa serveix per a validar internament les dades. A l'efecte de l'anàlisi de dades és important recordar que l'instrument permet efectuar quantificació de conductes, raonaments i emocions prosocials dels estudiants, però les escales de mesura per a conducta i emocions són nominals, mentre que la de raonament és ordinal.

Instruments

A continuació es presenten els instruments d'investigació dissenyats.

INSTRUMENT 1: FITXA PER A ENTREVISTA DOCENT					
ENFOCAMENT MULTINIVELL APLICAT A LA PROSOCIALITAT A L'ESCOLA					
Projecte: _____		Institució: _____			
Investigador/es responsable/s: _____			Grup assignat: Gx ☐		Gc ☐
1. Quin és el rendiment escolar dels estudiants?					
	Nom	Sexe	Edat	Rendiment, mitjana o qualificacions a la data de l'entrevista	Codi
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					

Figura 3. Fitxa d'entrevista, anvers. Font: Elaboració pròpia.

2. Diríeu que hi ha prosocialitat en aquest grup d'estudiants?
3. Aquesta prosocialitat es pot considerar elevada, o és més aviat escassa? Per què?
4. Quins són els estudiants més prosocials del grup?
5. Per què creieu que són així?
6. Com és el context social d'aquests estudiants?
7. Quins són els estudiants menys prosocials del grup?
8. Per què diríeu que són així?
9. Com és el context social d'aquests estudiants?
10. Hi voleu afegir alguna cosa més?

Notes

INSTRUCCIONS

Aquest instrument és pera realitzar entrevista als docents. S'ha de fer una entrevista a cada docent a càrrec de cada grup (experimental o de control) de la mostra, i marcar la casella corresponent al'inici de la fitxa.

L'entrevistador ha d'acordar l'oportunitat amb el docent i demanar-li que tinga a mà el registre de rendiment dels seus estudiants. Se suggereix fer servir una gravadora i efectuar l'entrevista fora de la institució educativa. En primer lloc, cal explicar al docent en què consisteix la prosocialitat.

Pera cada estudiant s'ha d'anotar el nom i el rendiment; una vegada enllestida l'entrevista s'ha d'assignar codis a cadascun d'ells. Acabada l'activitat, s'ha d'anotar la data i l'hora en què s'ha realitzat. Finalment, cal signar la fitxa.

Data: Dia Mes Any Signatura de l'entrevistador:

Figura 4. *Fitxa d'entrevista, revers.* Font: Elaboració pròpia.

INSTRUMENT 2: FITXA PERA REDACCIÓ DE RELAT AUTOBIogrÀFIC EN PROSOCIALITAT			
ENFOCAMENT MULTINIVELL APLICAT A LA PROSOCIALITAT A L'ESCOLA			
<i>Projecte:</i> _____		<i>Institució:</i> _____	
<i>Investigador/s responsable/s:</i> _____		Codi del'estudiant: _____	
RELAT AUTOBIogrÀFIC			
<i>Inicials del teu nom</i>	<i>Edat</i>	<i>Sexe</i>	<i>Escola</i>
INSTRUCCIONS:			
Després d'omplir les caselles de dalt, en l'espai ratllat, per favor, relata tan detalladament com pugues una experiència en la qual tu vas ajudar, vas donar suport o vas fer el bé a algú (una o més persones).			

Figura 5. Fitxa per a escriure relat, anvers. Font: Elaboració pròpia.

Amb la finalitat de facilitar-te l'escriptura del teu relat, ací tens una guia que t'ajudarà:

Què vas fer?:

- Vas oferir un servei i/o ajuda física.
- Vas compartir amb l'altra persona.
- Vas oferir suport i consol verbal.
- Vas escoltar per confirmar i valorar aquesta persona.
- Vas oferir solidaritat i presència positiva.

Què vas pensar?:

- Vas pensar en les teues pròpies necessitats i en allò que volies aconseguir per a tu mateix.
- Vas pensar en les necessitats de l'altra persona.
- Vas pensar d'aconseguir l'aprovació d'ell/ella, o de fer el que els altres fan.
- Vas pensar com se sentia aquesta persona i comet sentiries tu si estigueres en el seu lloc.
- Vas pensar en els valors que has après sobre la manera de tractar els altres.

Què vas sentir?:

Pau	Ansietat
Confiança	Antipatia
Estimació	Enveja

Figura 6. *Fitxa per a escriure relat, revers.* Font: Elaboració pròpia.

INSTRUMENT 3: FITXA D'ACCIÓ PROSOCIAL (GRUP EXPERIMENTAL)

ENFOCAMENT MULTINIVELL APLICAT A LA PROSOCIALITAT A L'ESCOLA

Projecte: _____ Institució: _____
 Investigador/s responsable/s: _____

Codi del'estudiant:

A. DESCRIPCIÓ

Objectiu: conèixer conductes, emocions i raonament dels estudiants sobre la prosocialitat.

B. INSTRUCCIONS PERA L'ESTUDIANT

*Hola, moltes gràcies per la teua atenció. Aquest treball forma part d'una investigació sobre com és el teu pensament sobre qüestions com ara ajudar els altres. Per això, la teua opinió és **molt important** en aquesta investigació. Per a conèixer la teua opinió has d'omplir aquest instrument. Per fer-ho, has d'encerclar les opcions que selecciones en cada pregunta, i en el punt 11 has d'escriure breument el que van fer quan vas ajudar en la Cadena de favors.*

*Les teues respostes seran tractades de manera totalment confidencial i **anònima**; per això et demanem **sinceritat total**. Si tens algun **dubte**, per favor consulta'l **només** amb el responsable. Per favor, concentra't i **no** parles amb altres companys mentr complis aquest instrument.*

Si acceptes de participar en aquesta investigació, tignues la bondat de signar, anotant el teu número d'identitat. Si no acceptes signar, simplement no hauràs de fer res i te'n podràs anar.

Moltíssimes gràcies per la teua col·laboració.

Estudiant (només la signatura, no el nom):

Document d'identitat:

DADES DEL'ESTUDIANT			
1	Inicials del teu nom:		
2	Edat:		
3	Sexe:	M	F

Figura 7. Fitxa per a control d'accions prosocials, portada. Font: Elaboració pròpia.

				Código del estudiante:				
3.1. PRIMERA ACCIÓN PROSOCIAL								
5	Fecha en que ocurrió:	Día	Mes	Año				
6	Edad aproximada de la persona que ayudaste:	7		Sexo de esa persona:				
				M	F			
8	¿Cuál es el sector donde vive esa persona?	9. ¿Qué hace esa persona o en qué trabaja?		No lo sé				
	No lo sé			No lo sé				
10	¿Qué relación tienes con esa persona?	1. Compañero de aula	2. Estudiante de la Escuela	3. Amigo	4. Pariente cercano	5. Vecino/a	6. Pariente lejano	7. Otro
11	Describe ahora muy brevemente lo que ocurrió:							
QUÉ FUE LO QUE HICISTE [REDACTED]				Marca solamente la opción más importante para tí				
12	Brindaste un <u>servicio</u> y/o ayuda física							
13	<u>Compartiste</u> con la otra persona							
14	Brindaste <u>apoyo y consuelo verbal</u>							
15	<u>Escuchaste</u> para confirmar y valorar a esa persona							
16	Brindaste <u>solidaridad y presencia positiva</u>							
QUÉ FUE LO QUE PENSASTE [REDACTED]				Marca solamente la opción más importante para tí				
17	Pensaste en <u>tus propias necesidades</u> y lo que querías lograr para tí mismo							
18	Pensaste en <u>las necesidades de la otra persona</u>							
19	Pensaste en <u>lograr la aprobación de él/ella</u> , o en <u>hacer lo que los demás hacen</u>							

Figura 8. Fitxa per a control d'accions prosocials, primera acció. Font: Elaboració pròpia.

		Codi del'estudiant:				
3.2 SEGONA ACCIÓ PROSOCIAL						
5	Data en què va passar:	<i>Dia</i>	<i>Mes</i>	<i>Any</i>		
6	Edat aproximada de la persona que vas ajudar:			7	Sexe d'aquesta persona:	
				M	F	
8	En quin barri viu aquesta persona?				9. Què fa aquesta persona o en què treballa?	
<i>No ho sé</i>					<i>No ho sé</i>	
10	Quina relació tens amb aquesta persona?	1. <i>Company d'aula</i>	2. <i>Estudiant de l'escola</i>	3. <i>Amic</i>	4. <i>Parent pròxim</i>	5. <i>Veí/veïna</i>
					6. <i>Parent llunyà</i>	7. <i>Altre</i>
11	Descriu ara molt breument què va passar:					
QUÉ FUE LO QUE HICISTE		<i>Marca solamente la opción más importante para tí</i>				
12	Brindaste un <u>servicio</u> y/o ayuda física					
13	<u>Compartiste</u> con la otra persona					
14	Brindaste <u>apoyo</u> y consuelo verbal					
15	<u>Escuchaste</u> para confirmar y valorar a esa persona					
16	Brindaste <u>solidaridad</u> y presencia positiva					
QUÉ FUE LO QUE PENSASTE		<i>Marca solamente la opción más importante para tí</i>				
17	Pensaste en <u>tus propias necesidades</u> y lo que querías lograr para tí mismo					
18	Pensaste en <u>las necesidades de la otra persona</u>					
19	Pensaste en <u>lograr la aprobación de él/ella</u> , o en <u>hacer lo que los demás hacen</u>					

Figura 9. Fitxa per a control d'accions prosocials, segona acció. Font: Elaboració pròpia.

				Código del estudiante:		
3.3. TERCERA ACCIÓN PROSOCIAL						
5	Fecha en que ocurrió:	<i>Día</i>	<i>Mes</i>	<i>Año</i>		
6	Edad aproximada de la persona que ayudaste:			7	Sexo de esa persona:	
				M	F	
8	¿Cuál es el sector donde vive esa persona?	<i>No lo sé</i>		9. ¿Qué hace esa persona o en qué trabaja?	<i>No lo sé</i>	
10	¿Qué relación tienes con esa persona?	1. <i>Compañero de aula</i>	2. <i>Estudiante de la Escuela</i>	3. <i>Amigo</i>	4. <i>Pariente cercano</i>	5. <i>Vecino/a</i>
				6. <i>Pariente lejano</i>	7. <i>Otro</i>	
11	Describe ahora muy brevemente lo que ocurrió:					
QUÉ FUE LO QUE HICISTE				<i>Marca solamente la opción más importante para tí</i>		
12	Brindaste un <u>servicio</u> y/o ayuda física					
13	<u>Compartiste</u> con la otra persona					
14	Brindaste <u>apoyo y consuelo verbal</u>					
15	<u>Escuchaste</u> para confirmar y valorar a esa persona					
16	Brindaste <u>solidaridad y presencia positiva</u>					
QUÉ FUE LO QUE PENSASTE				<i>Marca solamente la opción más importante para tí</i>		
17	Pensaste en <u>tus propias necesidades</u> y lo que querías lograr para tí mismo					
18	Pensaste en las <u>necesidades de la otra persona</u>					
19	Pensaste en <u>lograr la aprobación de él/ella</u> , o en <u>hacer lo que los demás hacen</u>					

Figura 10. Fitxa per a control d'accions prosocials, tercera acció. Font: Elaboració pròpia.

INSTRUMENT 4: FITXA D'OBSERVACIÓ DE LA PROSOCIALITAT ESCOLAR			
ENFOCAMENT MULTINIVELL APLICAT A LA PROSOCIALITAT A L'ESCOLA			
Projecte: _____		Institució: _____	
Investigador/s responsable/s: _____			
	PATI	AULA	Total per categoria
CONDUCTES PROSOCIALS QUE HAN TINGUT LLOC			
1			
2			
3			
4			
5			
<i>Total per ambient</i>			
RAONAMENTS PROSOCIALS DETECTATS			
6			
7			
8			
9			
10			
<i>Total no ambient</i>			

Figura 11. Fitxa d'observació de la prosocialitat, anvers. Font: Elaboració pròpia.

TARGETA DE CONTROL DEL 'ESTUDIANT (GRUP EXPERIMENTAL)					
ENFOCAMENT MULTINIVELL APLICAT A LA PROSOCIALITAT A L'ESCOLA					
<i>Projecte:</i> _____		<i>Institució:</i> _____			
<i>Investigador/s responsable/s:</i> _____					
<i>NOMÉS PERA ÚS DE L'INVESTIGADOR/A</i>					
					Codi del'estudiant:
1. PRETEST	Data	Resultats	C	R	E
_____	_____	_____	_____	_____	_____
2. ACCIONS PROSOCIALS ACOMPLIDES:					
AP1	Data	Resultats	C	R	E
_____	_____	_____	_____	_____	_____
AP2	Data	Resultats	C	R	E
_____	_____	_____	_____	_____	_____
AP3	Data	Resultats	C	R	E
_____	_____	_____	_____	_____	_____
Altra	Data	Resultats	C	R	E
_____	_____	_____	_____	_____	_____
Altra	Data	Resultats	C	R	E
_____	_____	_____	_____	_____	_____
3. POSTTEST	Data	Resultats	C	R	E
_____	_____	_____	_____	_____	_____

Figura 13. *Targeta de control d'accions prosocials de l'estudiant (només Gx).* Font: Elaboració pròpia.

Conclusió

En aquest treball s'ha proposat un mètode per a dur a terme una intervenció a centres educatius, per a la promoció de la prosocialitat estudiantil, mitjançant una estratègia de multinivell amb CdF. La qual es pot esperar que provoqui certs raonaments i emocions, com ara la comprensió interpersonal, l'empatia i les variables afectives semblants que haurien de conduir a un increment de la conducta prosocial en l'estudiantat. Com ara la cooperació i l'ajuda, més enllà del que el projecte els requereix durant la seua execució, és a dir, resulta esperable que ocorregui transferència i manteniment del que s'ha executat.

El mètode ha sigut dissenyat pensant fonamentalment en el docent d'aula com a formador i investigador, procurant un disseny metodològic que no consumeixi una part excessiva del seu treball. S'espera que el mètode siga d'utilitat per a docents d'aula, supervisors i directors, així com per a estudiants de pre i postgrau en ciències socials i humanes, especialment en l'àmbit de l'educació (propostes recents de promoció de la prosocialitat en la societat: Biglan i Embry, 2013; Cirera i Izquierdo, 2016; Fernández, 2015).

En aquest article, per raons d'espai, només s'han presentat els instruments i el mètode proposat; en altres treballs s'exposa detalladament: (1) fonamentació del mètode, (2) correspondències entre les categories de conducta prosocial de Roche i la categorització proposada, (3) correspondències entre les categories de raonament prosocial d'Eisenberg (Eisenberg i Morris, 2013; Eisenberg, Cumberland, Guthrie, Murphy i Shepard, 2005) i les que ací es proposen, (4) correspondències entre les categories d'emocions prosocials i les que ací es proposen, (5) categories i indicadors de conducta, emocions i raonament prosocials per als instruments, així com (6) aprofundiment en les emocions prosocials i el que és el seu distintiu, el criteri del receptor.

En síntesi, es podria dir que la Universitat hauria de contribuir a la formació dels diferents agents del sistema educatiu en aquest camp, a tots es nivells, donat que el desenvolupament d'aquestes competències facilitaria la formació universitària en Responsabilitat Social –RSU–. Tal com s'ha anat suggerint al llarg del text, l'exercici de la prosocialitat té efectes positius envers la qualitat de la vida social, i la participació en un programa de promoció de la prosocialitat no només aconsegueix amb el requisit de responsabilitat de la institució, sinó que generarà en l'estudiantat –a bon segur– una concienciació social fonamentada en el servei i l'empatia.

Referències

- Biglan, A., i Embry, D. (2013). A framework for intentional cultural change. *Journal of contextual behavioral change*, 2, 95-104. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2013.06.001>
- Cirera, M., i Izquierdo, C. (2016). Lideratge prosocial i acció col·lectiva: anàlisi sumari de l'experiència spring. *Anuari de Psicologia de la Societat Valenciana de Psicologia*, 17(1), 85-94. doi: <https://10.7203/anuari.psicologia.17.1.85>
- Eisenberg, N., i Morris, A. (2013). Moral cognitions and prosocial responding in adolescence. Chapter 6 en: R. Lerner, i L. Steinberg (eds.). *Handbook of adolescent Psychology* (155-188). Hoboken: Wiley & Sons.
- Eisenberg, N.; Cumberland, A.; Guthrie, I.; Murphy, B., i Shepard, S. (2005). Age changes in prosocial responding and moral reasoning in adolescence and early adulthood. *Journal of research on adolescence*, 15(3), 235-260. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2005.00095.x>
- Escotorín, P., i Roche, R. (comp.) (2011). *Cómo y porqué prosocializar la atención sanitaria: reflexiones, desafíos y propuestas*. La Garriga: Fundació Martí L'Humà. Recuperado de: <http://files.congresosanidad.webnode.es/200000374-af072b000e/Ponencia%20Robert%20Roche.pdf>.
- García, F.; Jiménez, I.; Muñoz, M.; Monjas, M.; Sureda, I.; Ferrà, P.; Martín, L.; Marande, G., i Sanchíz, M. (2013). Aulas como contextos de aceptación y apoyo para integrar a los alumnos rechazados, *Apuntes de Psicología*, 31(2), 145-154.
- Ingoldsby, E.; Shelleby, E.; Lane, T.; Shaw, D.; Dishion, T., i Wilson, M. (2013). The Aftercare and School Observation System (ASOS): Reliability and Component Structure *Journal of Children and Family Studies*, 22(7), 893-902. doi: <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9648-3>
- Lewis, K.; Bavarian, N.; Snyder, F.; Acock, A.; Day, J.; DuBois, D.; Ji, P.; Schurea, M.; Silverthorn, N.; Vuchinich, S., i Flay, B. (2012). Direct and Mediated Effects of a Social-Emotional and Character Development Program on Adolescent Substance Use. *The International Journal of Emotional Education*, 4(1), 56-78. Recuperado de: https://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0009/183375/ENSECV4I1P4.pdf.
- Lorente, S.; Martí-Vilar, M., i Puchol, I. (2015). La competència social i la conducta prosocial en estudiants de secundària. *Anuari de Psicologia de la Societat Valenciana de Psicologia*, 16(2), 175-191. doi: <https://10.7203/anuari.psicologia.16.2.175>

- Martí-Vilar, M., i Palma, J. (2008-2009). Influència del sexe i l'edat en el raonament moral prosocial dels estudiants de secundària. *Anuari de Psicologia de la Societat Valenciana de Psicologia*, 12(1), 65-85. Recuperado de: <<http://roderic.uv.es/bitstream/handle/10550/21786/65.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.
- Martí-Vilar, M.; Martí, J.; Llinares, L., i Córdoba, A. (2015). Procesos psicológicos y conducta prosocial: innovación docente en el EEES. En C. Ortega et al. (eds.). *El mejoramiento humano: avances, investigaciones y reflexiones éticas y políticas* (336-350). Granada: Comares. doi: 10.13140/RG.2.1.2064.1680
- Roche, R. (1997). *Psicología y educación para la prosocialidad*. Buenos Aires: Ciudad nueva.
- Roche, R. (1999). *Desarrollo de la inteligencia emocional y social desde los valores y actitudes prosociales en la escuela*. Buenos Aires: Ciudad nueva.
- Romersí, S.; Martínez-Fernández, J., i Roche, R. (2011). Efectos del Programa Mínimo de Incremento Prosocial en una muestra de estudiantes de educación secundaria, *Anales de psicología*, 27(1), 135-146.
- Vallés, A. (2013). Propuestas emocionales para la convivencia escolar. El programa PIECE. En *Bullying: opiniones reunidas*. Lima: Observatorio sobre la Violencia y la convivencia en la Escuela. Recuperado de <http://www.euskadi.eus/contenidos/noticia/irakurketa_gida_adimena_1_17/es_def/adjuntos/valles.pdf>.

Data de recepció: 20-11-2017

Data d'acceptació: 30-05-2018